

dr Adam Leszczyński

Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów

Załącznik nr 2 do wniosku

z dnia 27 stycznia 2017 r.

o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego

w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie socjologia

AUTOREFERAT

do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego

1. Przedmiot badań ze wskazaniem głównego osiągnięcia naukowego
2. Stosowana metodologia, tradycje badawcze, nowatorski wkład w dziedzinę nauki
3. Przebieg pracy naukowo-badawczej i inne publikacje naukowe
4. Nagrody i wyróżnienia

1. Przedmiot badań ze wskazaniem głównego osiągnięcia naukowego - wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Głównym przedmiotem badań jest historia idei modernizacji w krajach peryferyjnych Azji, Afryki, Ameryki Łacińskiej oraz Europy Wschodniej od lat czterdziestych do osiemdziesiątych XX w., połączona z próbą zbudowania ogólnego modelu przeprowadzanych wówczas przez rządy projektów modernizacji społecznej – mieszcząca się w głównym nurcie badań socjologicznych (ale także historii idei).

Głównym osiągnięciem naukowym jest monografia „**Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980**”, ze wstępem Zygmunta Baumana, wydawnictwo Krytyki Politycznej oraz Instytutu Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2013, ss. 583 (wydanie angielskie: „Leap into Modernity. Political Economy of Growth on the Periphery, 1943-1980”, wyd. Peter Lang, Frankfurt 2017, seria Geschsichte - Erinnerung - Politik. Posener Studien zur Geschichts-, Kultur- und Politikwissenschaft pod red. Anny Wolff-Powęskiej i Piotra Foreckiego, t. 16, w druku).

„**Skok w nowoczesność**” to próba rekonstrukcji ważnego sporu, który toczy się do dziś i który w znacznym stopniu określa współczesne postawy wobec państwa i polityki gospodarczej także w Polsce, czyli w państwie, który – mimo prób trwających dwieście lat z okładem – nadal ma do nadrobienia cywilizacyjny dystans dzielący go od bogatego i nowoczesnego Zachodu. Jaką rolę państwo ma do odegrania w procesie modernizacji? Jakimi metodami może się ono posłużyć? Które z nich są skuteczne? Które są – politycznie i moralnie – do zaakceptowania? Jakie społeczne koszty „odgórnej” modernizacji warto ponieść? Jak ten ciężar rozłożyć i kto ma o tym decydować?

W książce **poddaję analizie dyskurs**, w którym kwestie gospodarcze przecinają się z polityką, a jej przedmiotem są plany „dogonienia Zachodu” tworzone w państwach Azji, Afryki, Ameryki Łacińskiej oraz Europy Wschodniej oraz próby wcielania ich w życie w bardzo szczególnym okresie – od lat czterdziestych do osiemdziesiątych XX wieku. Polem badawczym jest obszar, w którym nakładają się trzy sfery: teorie gospodarcze wzrostu przyspieszonego („wyjścia z zacofania”), sfera idei, wartości i celów polityki modernizacji („czym jest nowoczesność? dlaczego musimy się zmodernizować? co warto dla tego poświęcić?”) ograniczone przez polityczną *praxis*: („na kim możemy się oprzeć podczas trudnego procesu modernizacji? jakie metody są dostępne dla naszego społeczeństwa?”). Żadnego z tych pól nie sposób adekwatnie opisać w oderwaniu od pozostałych.

Drugim celem książki było **pokazanie ewolucji poglądów na rolę państwa w procesie rozwoju** – od fascynacji planowaniem gospodarczym i etatyzmem od lat czterdziestych do sześćdziesiątych XX w. po

kryzys zaufania do możliwości państwa i upowszechnienie wśród polityków i ekonomistów przekonania, że najskuteczniejszym wehikułem rozwoju jest rynek (w latach siedemdziesiątych).

W książce omawiane są projekty „modernizacji przyspieszonej” podjęte przed i po II Wojnie Światowej w takich państwach jak ZSRR, Chiny, Polska, Ghana, Tanzania, Korea Południowa, wybrane państwa Ameryki Łacińskiej. Rekonstrukcji i analizie zostały poddane także poglądy na to, czym jest nowoczesność, jak ją wówczas definiowano i jakie ścieżki dojścia do pożądanego stanu „nowoczesności” przedstawiała elitom z krajów „zacofanych” (takich terminów używano w analizowanym okresie) ówczesna nauka, w tym nauka tworzona na najlepszych światowych uniwersytetach.

Granice historyczne analizy wyznacza z jednej strony publikacja przełomowego artykułu ekonomisty Paula Rosenstein-Rodana „Problems of Industrialisation of Eastern and South-Eastern Europe” (1943), stanowiącego symboliczny początek doktryny rozwojowej opartej na idei „wielkiego pchnięcia” inwestycyjnego (ale wykracza też we wcześniejsze dekady, analizując ideologię wzrostu gospodarczego w ZSRR); z drugiej – rok 1980, który również symbolicznie wyznacza moment zmiany paradygmatu w dominującym dyskursie dotyczącym wzrostu gospodarczego przez odejście od koncepcji rozwoju opartego o instytucje państwa oraz planowanie gospodarcze.

Danych stanowiących przedmiot analizy dostarczają prace historyków gospodarki (w tym zwłaszcza dotyczy to często wykorzystywanych danych statystycznych), ale także teksty polityków, socjologów i ekonomistów – zarówno tych, którzy omawiane projekty modernizacyjne tworzyli, jak i tych, którzy je krytykowali i analizowali.

Opierałem się w większości na pracach i źródłach anglojęzycznych, korzystając także z rozmów z wybitnymi uczonymi (m.in. z prof. Immanuelem Wallersteinem, którego teoria systemu światowego jest jedną z moich inspiracji teoretycznych, oraz z prof. Zygmuntem Baumanem, którego refleksje nad kryzysem modernizmu stanowiły inspirację do napisania rozdziału poświęconego „rewolucji liberalnej” lat 70). Przeprowadziłem dłuższą kwerendę w Bibliotece Kongresu w Waszyngtonie, oraz z w bibliotekach w Nowym Jorku i w New Haven (na Uniwersytecie Yale).

Konceptualizacja pojęcia rozwoju należy do jednego z głównych celów badawczych monografii. Jak wiadomo, nie istnieje jedna definicja tego pojęcia, a jego rozumienie ulegało ewolucji. Monografia przedstawia poglądy najważniejszych uczestników debaty o metodach i celach akceleracji wzrostu gospodarczego w państwach uważanych w latach czterdziestych XX stulecia za „zacofane” (powtórzmy: takim terminem posługiwano się wówczas zarówno w ekonomii, jak w i naukach politycznych oraz języku dyplomacji).

Rozwój należał wówczas do głównych przedmiotów debaty międzynarodowej oraz studiów z wielu dziedzin nauk społecznych; był także głównym zadaniem stawianym przed rządami państw Afryki, Azji, Ameryki Łacińskiej i Europy Wschodniej zarówno przez nie same, jak i przez instytucje międzynarodowe. Kontekstualizacja używanych wówczas pojęć oraz rekonstrukcja koncepcji i debat

stojących za tymi wielkimi ideami społecznymi i politycznymi połowy XX w. pozwala przedstawić teorie kształtujące ówczesny (oraz obecny) dyskurs polityczny w odniesieniu do omawianych kwestii.

Przeprowadzona analiza koncentrowała się wokół **następujących pytań badawczych**. (1) Jakie były źródła zwiększonego zainteresowania przyspieszeniem wzrostu gospodarczego – ale też, szerzej, modernizacji społecznej – w krajach peryferyjnych od II Wojny Światowej? (2) Jakie były główne idee i debaty dotyczące celów i środków wzrostu gospodarczego w tych krajach? Jak definiowano nowoczesność? Jaki sposób dojścia do niej proponowały wówczas nauki społeczne? (3) Czy można wyróżnić wspólny ideowy i polityczny rdzeń tych projektów? (4) Jakie były powody odejścia przez elity krajów peryferyjnych (oraz instytucji międzynarodowych) od idei planowania gospodarczego oraz uprzemysłowienia prowadzonego przez państwowe inwestycje? (5) Jakie były efekty czterech dekad (1943-1980) polityki rozwojowej opartej na państwie i nieufności wobec rozwiązań rynkowych? W monografii przyjęte zostały następujące **hipotezy badawcze**: (1) problem rozwoju wiązał się z narastaniem popularności idei emancypacyjnych wśród elit krajów peryferyjnych; (2) niechęć do rozwiązań rynkowych wiązała się z brakiem własnego kapitału oraz poczuciem obcości wobec tradycyjnych elit, często powiązanych z dominującymi państwami obcymi; (3) fascynacja planowaniem i rolą wielkich organizacji (zwłaszcza państwa) w życiu społecznym wiązała się z szerszym ideowym kontekstem epoki oraz doświadczeniem dominującej w krajach rozwiniętych struktury gospodarczej; (4) wpływ doświadczenia ZSRR, pośredni i bezpośredni, miał ogromne znaczenie – najpierw pchał rządy państw peryferyjnych w stronę planowania, nacjonalizacji i centralizacji, a od lat siedemdziesiątych je od niego odwodził; (5) narastająca popularność idei liberalnych wiązała się z przesunięciem w bipolarnym układzie stosunków międzynarodowych w latach 80. oraz zmianami politycznymi zachodzącymi w krajach centrum (zwycięstwo liberałów w polityce wewnętrznej najpierw Wielkiej Brytanii, a później USA na przełomie lat 70. i 80.); (6) modernizację rozumiano jako linearny proces, prowadzący do odtworzenia takiej samej (albo zbliżonej) struktury społecznej – struktury społeczeństwa przemysłowego, świeckiego, zurbanizowanego i demokratycznego (przy czym „demokracja” nie musiała w tym kontekście wcale oznaczać „demokracji liberalnej”).

Wyniki pracy **potwierdziły przyjęte hipotezy** i pozwoliły je znacząco rozszerzyć. W przypadku hipotezy (2) należy także podkreślić znaczenie Wielkiego Kryzysu (1929-1934) jako doświadczenia, które ukształtowało pokolenie polityków i ekonomistów zarówno ze światowego centrum, jak peryferii, podkopując w nich wiarę w skuteczność polityki gospodarczej opartej o rozwiązania rynkowe; w przypadku hipotezy (4) należy unikać anachronicznego (z perspektywy omawianej epoki) postrzegania systemu ekonomicznego ZSRR jako niewydolnego; dla większości zagranicznych obserwatorów i analityków aż do lat 70. XX w. cechował się on skutecznością, przynosił wzrost i pozwalała na emancypację od wpływów Europy Zachodniej i USA; w przypadku hipotezy (5) - zmiana paradygmatu w podejściu do problemów rozwoju w latach 70. ma wielowymiarowe przyczyny, które obejmują m.in.

rozwój nauk ekonomicznych, działalność instytucji międzynarodowych oraz niewystarczające tempo rozwoju gospodarczego w krajach prowadzących politykę opartą o centralne planowanie i inwestycje państwowe. Eksperyment etatystyczny okazał się porażką, chociaż przyniósł znaczący wzrost gospodarczy w wielu krajach Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki. Hipoteza (6) także została potwierdzona – z istotnym uzupełnieniem: modernizację rozumiano jako proces indukowany politycznie, prowadzony przez elity ze wsparciem ekspertów (krajowych lub zagranicznych), jako jedno z naczelných przedsięwzięć polityki wewnętrznej i zagranicznej, utożsamiając go z urbanizacją, industrializacją, masowym rozpowszechnianiem kultury i edukacji (w wariacie zaprojektowanym przez państwo), ze spłaszczeniem struktury społecznej i eliminacją – zawsze polityczną, często gospodarczą, a niekiedy także fizyczną – tradycyjnych elit. Za jedno z naczelných kryteriów powodzenia uznawano wzrost produkcji przemysłowej. Z dzisiejszej perspektywy monografia pokazuje pułapki ewolucjonizmu jako teorii opisującej zmianę społeczną i stanowi ostrzeżenie przed wielkimi, prowadzonymi przez państwo, projektami inżynierii społecznej.

Ostatnim elementem monografii jest próba przedstawienia **syntetycznego modelu etatystycznej polityki rozwojowej** w omawianej epoce – modelu, który odnajdywałby wspólne pokrewieństwo w tak różnych projektach politycznych i społecznych jak ZSRR czy Chiny za rządów Mao oraz Ghana Kwame Nkrumaha czy Korea Południowa w pierwszych dekadach szybkiego wzrostu.

Książka została wydana w 2012 r. i zyskała bardzo korzystne recenzje. „Skok w nowoczesność” był **nominowany do nagród naukowych** - im. Jana Długosza, im. Kazimierza Moczarskiego, im. Jerzego Giedroycia. Otrzymał także nominację do Nagrody Economicus „Dziennika Gazety Prawnej” oraz zwyciężył w kategorii „okiem badacza” w plebiscycie na najlepszą książkę historyczną portalu Histmag.org. Otrzymałem także w 2015 r. **grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki na przekład i wydanie książki po angielsku** (ukáže się w wydawnictwie Peter Lang w 2017 r., w momencie składania niniejszego wniosku jest już w druku).

2. Stosowana metodologia, tradycje badawcze, nowatorski wkład w dziedzinę nauki

„Skok w nowoczesność” to praca interdyscyplinarna, należąca przede wszystkim do **paradygmatu socjologii historycznej**, ale wykorzystująca **metody badawcze historii gospodarczej** i obficie odwołująca się do wyników badań i statystyk opracowanych przez specjalistów tej dziedziny, a także z dorobku nauk o polityce.

Popularność socjologii historycznej od połowy XX w. wiązała się z rozwojem procesualnych i nieewolucjonistycznych poglądów na naturę zmian cywilizacyjnych; wśród jej czołowych reprezentantów należy wymienić takich badaczy jak Edward P. Thompson czy Eric Hobsbawm, Barrington Moore Jr., Karl Polanyi, Immanuel Wallerstein czy Charles Tilly. Podstawowe cechy socjologii

historycznej – traktowanie rzeczywistości społecznej jako procesu, a nie statycznej struktury, odrzucenie idei niezmiennej natury ludzkiej, traktowanie zmiany społecznej jako wypadkowej wielu procesów, odrzucenie uniwersalnych praw dziejowych – stanowią także założenia „Skoku w nowoczesność”. Piotr Sztompka (2007, „Socjologia zmian społecznych”, Wydawnictwo Znak, s. 199) wylicza zbiór sześciu założeń ontologicznych, które stanowią jego zdaniem wspólny fundament socjologii historycznej. Richard Lachmann (2013, „What is historical sociology”, Polity Press, s. 2) definiuje ją w szerokim sensie jako dyscyplinę zajmującą się „epokowymi przeobrażeniami społecznymi”, odnosząc to w szczególności do XX w., kładąc nacisk na jej „inherentnie komparatystyczne podejście”. Komparatystyka – ale także poszukiwanie modelu – stanowi istotny element metodologii zastosowanej w przedstawianej monografii.

Lech M. Nijakowski (2013, „Rozkosz zemsty. Socjologia historyczna mobilizacji ludobójczej”, s. 33) wyróżnia trzy typy strategii w socjologii historycznej: zastosowanie ogólnego modelu historycznego do przeszłych społeczeństw, perspektywę interpretacyjną – polegającą na badaniu konkretnych przypadków – oraz analityczną, „stawiającą sobie za cel konstruowanie modeli wyjaśniających na podstawie analiz konkretnych przypadków historycznych (indukcja)”. „Skok w nowoczesność” w świadomy sposób wpisuje się w tę trzecią strategię, stawiając pytanie o model modernizacji przyspieszonej w okresie od czwartej do ósmej dekady XX stulecia.

Teoria modernizacji w wydaniu z połowy XX w. jest tu traktowana nie tyle jako narzędzie badawcze, ile jako część przedmiotu badań. Jej ewolucjonistyczna orientacja, liniowe postrzeganie procesów historycznych oraz przeciwstawienie – na zasadzie binarnej opozycji – społeczeństw „tradycyjnych” i „nowoczesnych” dziś należy raczej do historii myśli socjologicznej (choć ewolucjonizm w unowocześnionej postaci nadal funkcjonuje w naukach społecznych). W omawianym okresie teoria modernizacji wywarła jednak ogromny wpływ na elity zarówno w krajach, które miały dokonać trudnego procesu „skoku w nowoczesność”, jak i w Nowym Jórku, Londynie czy Genewie. W istocie – jak próbuję wykazać – duża część niepowodzeń oraz społecznych katastrof towarzyszących procesom „modernizacji przyspieszonej” w XX w. miała swoje źródła, przynajmniej w części, w zbyt dosłownym i dogmatycznym traktowaniu teorii modernizacji oraz wykorzystywaniu jej jako uniwersalnego narzędzia opisu pożądaných zmian społecznych.

Tradycje badawcze. Wśród osób, które miały szczególny wpływ na moją drogę naukowo-badawczą, na pierwszym miejscu muszę wymienić **prof. Marcina Kulę**. Zawdzięczam mu zainteresowanie socjologią historyczną i przekonanie o konieczności interpretowania polityki w kontekście przemian społecznych i gospodarczych. Pod jego kierunkiem napisałem pracę magisterską na Wydziale Historii Uniwersytetu Warszawskiego (1999). Był także promotorem mojej pracy doktorskiej, obronionej na tym samym wydziale (2006).

Drugą osobą, której wiele zawdzięczam, jest **prof. Jerzy Jedlicki**. Chociaż nie byłem nigdy formalnie uczniem prof. Jedlickiego, miałem przyjemność i zaszczyt wcześniej poznać go osobiście i odbyć z nim szereg rozmów - z których (podobnie jak z jego książek) wyniosłem zainteresowanie historią idei politycznych, w szczególności mieszczących się na pograniczu polityki i życia gospodarczego. Książka prof. Jedlickiego „Jakiej cywilizacji Polacy potrzebują” była w znacznej mierze inspiracją dla mojej książki „Skok w nowoczesność”, także pod względem stylu i formy pisarskiej.

Wśród zagranicznych badaczy, którzy wywarli na mnie największy wpływ, muszę wymienić **prof. Shmuela Eisenstadta** z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie oraz **prof. Immanuela Wallersteina** z Yale University. Miałem sposobność poznać prof. Eisenstadta niedługo przed jego śmiercią. Jego **teoria „wielości nowoczesności”** zainspirowała mnie do próby opisanie bardzo różnorodnych dróg, którymi społeczeństwa peryferyjne próbowały podążać w stronę modernizacji. Dzięki osobistym kontaktom z prof. Wallersteinem zyskałem szerszy ogląd europejskiego i światowego kontekstu relacji centrum-peryferie. Monografia wskazana jako główne osiągnięcie jest głęboko osadzona w paradygmacie **Wallersteinowskiej teorii systemu światowego**.

Nowatorski wkład w dziedzinę nauki w wymiarze polskim polega w pierwszej kolejności na eksploracji zagadnienia ignorowanego zwykle przez polskich badaczy. Kwestie rozwoju i zacofania pokazane są także w kontekście, który łączy wymiar lokalny z międzynarodowym. „Skok w nowoczesność” prezentuje także nowatorską – również na gruncie międzynarodowym – systematykę koncepcji rozwojowych regionów peryferyjnych w II połowie XX w. oraz jeden syntetyczny model, który pozwala je opisać.

3. Przebieg pracy naukowo-badawczej i pozostałe najważniejsze publikacje naukowe

Studiowałem **historię i filozofię na Uniwersytecie Warszawskim** w trybie Międzywydziałowych Interdyscyplinarnych Studiów Humanistycznych (MISH, 1994-1999). W czasie studiów historycznych skupiałem się głównie na historii odbudowy Warszawy oraz społecznej recepcji Października 1956 r. Moja praca historyczna o inspiracjach odbudowy Warszawy - w której przedstawiałem ją jako wariant modernizmu, podkreślając związek pomiędzy nowoczesną architekturą a planowaniem „nowoczesnego” społeczeństwa - została opublikowana w „Przeglądzie Humanistycznym” (1998). Społeczeństwo PRL opisywałem jako amalgamat tradycyjnych form społecznych i nowoczesnych (w rozumieniu klasycznej teorii modernizacji z lat 40. i 50.). Najbardziej interesowała mnie „niepełność” i „wyspowość” polskiej nowoczesności oraz jej paradoksalne zintegrowanie z przednowoczesnym otoczeniem społecznym - zagadnienie, które miało długie tradycje w polskiej literaturze (np. w rozważaniach Witolda Kuli o „koegzystencji anachronizmów” w polskiej gospodarce).

Moja praca magisterska, której główną podstawą źródłową była nieznana wcześniej kolekcja listów pisanych przez czytelników do tygodnika „Po Prostu”, **została opublikowana w postaci książki („Sprawy do załatwienia. Listy do «Po Prostu» 1955-1957”, 2000)**. Dostałem za nią Nagrodę I Stopnia im. Jana Józefa Lipskiego. Jako student byłem wielokrotnie nagradzany: uzyskałem m.in. stypendia Ministra Edukacji Narodowej, Prezydenta M. St. Warszawy, Fundacji Kultury i Collegium Invisibile.

„Wyspowość” polskiej nowoczesności analizowałem także na przykładzie trzech strajków przeprowadzonych w 1981 r. w średniej wielkości miastach - Żyrardowie, Olsztynie i Sosnowcu. Mój doktorat (promotor: prof. Marcin Kula) jest socjologiczno-historyczną analizą ruchu protestu społecznego w państwie częściowo zmodernizowanym - włącznie z jego teatrem, dynamiką, mechanizmami wyłaniania liderów, interpretacjami ról społecznych i płciowych. Np. strajk włókniarek w Żyrardowie na jesieni 1981 r. został ukształtowany przez podwójną rolę społeczną, którą spełniały te kobiety - żywicielki rodzin z jednej strony, a tradycyjnych matek (zapewniających pożywienie i opiekę dzieciom oraz mężowi) z drugiej. **Na podstawie doktoratu powstała książka („Anatomia protestu. Strajki robotnicze w Olsztynie, Sosnowcu i Żyrardowie w 1981 r.”, 2006)**.

Jako doktorant byłem laureatem m.in. stypendium tygodnika „Polityka” oraz stypendium Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej.

Po obronie doktoratu w 2006 r. trafiłem do prowadzonego przez **prof. Andrzeja Paczkowskiego** (a teraz przez **prof. Andrzeja Friszke**) Zakładu Najnowszej Historii Politycznej w ISP PAN. Okazał się szkołą najwyższych lotów w zakresie warsztatu, filozofii uprawiania nauki, inspiracji badawczych. Ważną pozycję w moim dorobku stanowi wydana w 2017 r. monografia **„Eksperymenty na biednych. Polityczny, moralny i ekonomiczny spór o to, jak pomagać skutecznie”** („Krytyka Polityczna” oraz ISP PAN, 2017, ss. 303). Jest to praca o mniej historycznym, a bardziej analitycznym charakterze niż „Skok w nowoczesność” – jest też bliższa z punktu widzenia warsztatu nauce o polityce niż socjologii - ale nawiązująca do badań z poprzedniej monografii. „Eksperymenty...” pokazują ewolucję politycznej i ekonomicznej debaty o skuteczność pomocy rozwojowej od lat 80. XX w. do chwili obecnej. Monografia omawia poglądy najważniejszych specjalistów zajmujących się pomocą rozwojową – ekonomistów, filozofów, socjologów, politologów – oraz jej krytyków, podważających skuteczność pomocy zarówno z perspektywy pragmatycznej, jak i moralnej. Monografia przedstawia m.in. historię pomocy rozwojowej, historię instytucji międzynarodowych, które ją prowadzą, oraz referuje stan debaty wobec takich zagadnień, jak „rozwój zrównoważony” czy eksperymenty społeczne dokonywane w państwach najuboższych przez socjologów, ekonomistów i politologów – które mają na celu weryfikację skuteczności poszczególnych przedsięwzięć z dziedziny polityki rozwoju. Głównymi metodami badawczymi stosowanymi w pracy nad monografią są: analiza historyczna, analiza dyskursu, analiza ilościowa oraz analiza porównawcza.

Rozdziały monografii poświęcone są kolejno:

- Historii spektakularnych projektów rozwojowych, które nie spełniły pokładanych w nich oczekiwań: „Wiosek milenijnych” Jeffreya D. Sachsa, „laptopa dla każdego dziecka” Nicholasa Negroponte;
- Historii „przemysłu pomocy” i jej kolonialne korzenie oraz symetrię pomiędzy ideami pomocy a teoriami dotyczącymi rozwoju gospodarczego w państwach peryferyjnych;
- Historii powstawania organizacji międzynarodowych zajmujących się pomocą rozwojową – oraz poglądy ich krytyków (William Easterly, Paul Collier);
- Eksperymentom społecznym jako dominujące narzędzie w kształtowaniu polityki rozwojowej oraz działalności Poverty Action Lab na Massachusetts Institute of Technology;
- Powstaniu mikrokredytu, badania dotyczące jego skuteczności oraz jego krytykę;
- Debacie o skuteczności warunkowej pomocy gotówkowej (ang. conditional cash transfers);
- Debacie o kształt zrównoważonego rozwoju i rolę ochrony środowiska w planowaniu polityki rozwojowej;
- Poglądom moralnych krytyków pomocy rozwojowej, od konserwatystów po skrajną lewicę.

Przeprowadzona analiza skupiona była wokół **następujących pytań badawczych**: (1) Jakie są fundamentalne zagadnienia w dyskusji politycznej dotyczącej rozwoju społeczno-gospodarczego w krajach rozwijających się po 1980 r.? (2) Jakie są główne metody podnoszenia poziomu życia w krajach rozwijających się dzięki pomocy rozwojowej? Jaka ich jest geneza, jak są stosowane i jaka jest ich skuteczność? (3) Na czym polega argumentacja krytyków pomocy rozwojowej? Czy można dokonać konceptualizacji ich argumentów w zależności od tego, na jakich przesłankach (ekonomicznych, politycznych, moralnych) się opierają? **Główna hipoteza badawcza** monografii brzmi: po sześciu dekadach doświadczeń z udzielaniem krajom rozwijającym się pomocy rozwojowej dysponujemy pewną, chociaż niekompletną wiedzą na temat skuteczności podejmowanych działań, opartą na systematycznych badaniach (prowadzonych m.in. przez socjologów, ekonomistów czy antropologów kultury).

W wyniku pracy badawczej hipotezę udało się zweryfikować pozytywnie, chociaż z istotnymi zastrzeżeniami: nawet skuteczność niektórych interwencji z zakresu pomocy rozwojowej w skali mikro – potwierdzona rygorystycznymi badaniami – nie uwalnia tej dziedziny polityki międzynarodowej od licznych zarzutów o charakterze moralnym czy ekonomicznym w skali makro.

W 2012 r. rozpocząłem procedurę habilitacyjną. Jej przebieg został opisany w załączniku nr 3 do niniejszego wniosku.

4. Międzynarodowe i krajowe nagrody za działalność naukową i społeczną

1. „Pióro nadziei” Amnesty International Polska (2007) za publicystykę poruszającą problematykę praw człowieka
2. Nagroda im. Beaty Pawlak (2010, nominacja) za cykl reportaży pokazujących problemy społeczne Afryki subsaharyjskiej
3. „aFrykas Roku” (2012) nagroda przyznawana przez fundację „Afryka Inaczej”, za książkę „Dziękujemy za palenie. Dlaczego Afryka nie może sobie poradzić z przemocą, głodem, wyzyskiem i AIDS”
4. Nagroda im. Beaty Pawlak (2013, nominacja) za książkę „Zbawcy Mórz”
5. Nagroda im. Kazimierza Moczarskiego (2014, nominacja) za książkę „Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980”
6. Nagroda im. Jerzego Giedroycia (2014, nominacja) za książkę „Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980”
7. Nagroda im. Jana Długosza (2014, nominacja) za książkę „Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980”
8. Nagroda w plebiscycie na najlepszą książkę historyczną portalu Histmag.org w kategorii „Okjem badacza” (2014) za książkę „Skok w nowoczesność. Polityka wzrostu w krajach peryferyjnych 1943-1980”

Adam Leszczyński